

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Verweer op kritiek

Veld, R.J. in 't

Citation

Veld, R. J. in '. (1977). Verweer op kritiek. *Acta Politica*, 12: 1977(3), 418-425. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451747>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451747>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Literatuur

Verweer op kritiek

door R. J. in 't Veld

Reactie op de boekbespreking in Acta Politica 1977-2 van G. P. de Bruin over o.a. R. J. in 't Veld, Meerderheidsstelsel en Welvaartstheorie.

De vrijheid van een recensent is groot. Degene wiens werk wordt besproken is wel de laatste om de grenzen daarvan aan te geven. Aan een reactie heb ik behoefte, voorzover de bespreking van mijn dissertatie door G. P. de Bruin naast andere elementen ook een aantal uitspraken omtrent de inhoud van mijn boek bevat welke voor weerlegging in aanmerking komen.

Probleemstelling

Omdat de recensent dat nalaat, geef ik hier nog eens beknopt de probleemstelling in mijn dissertatie weer. Uitspraken over de verhoging van de welvaart van een gemeenschap worden in de welvaartstheorie wel geconstrueerd door het superponeren van een of meer normatieve oordelen (bijvoorbeeld betreffende de verdeling) op een aantal technisch-economische relaties. Juist echter ten aanzien van zodanige oordelen bestaat geen maatschappelijke overeenstemming, zodat steeds de vraag rijst, wiens normatieve oordelen als geldend worden beschouwd. Volgens een door mij aangehangen andere benadering kan men van een hoger welvaartsniveau van een gemeenschap in situatie a dan in situatie b spreken, ook bij diversiteit van individuele oordelen, indien situatie a in een sociale rangorde van alternatieve situaties ondubbelzinnig staat boven b, terwijl die rangorde voortkomt uit een maatschappelijke besluitvormingsprocedure, die voldoet aan een aantal *unaniem* gestelde eisen. Het blijkt mogelijk een aantal zodanige eisen in plausibele gedaante te formuleren en ook een keuzeprocedure te ontwikkelen, binnen het kader van ordinale individuele preferenties, die bij twee alternatieven aan alle eisen voldoet, te weten het meerderheidsstelsel.

Bij meer dan twee alternatieven echter is de groepsrangorde mogelijkwijze

Discussie

intransitief. Daarnaast lijken eventueel bestaande verschillen in de intensiteit van waardering niet tot uitdrukking te kunnen komen. Zijn deze gebreken van het meerderheidsstelsel nu wel of niet triviaal? Intransitiviteit kan onbelangrijk blijken óf indien de kans daarop zelfs bij willekeurig gekozen individuele preferenties zeer klein is óf indien men op enigerlei wijze waarschijnlijk kan maken dat voldoende voorwaarden voor transitiviteit zijn te verbinden met een in parlement of ander besluitvormingsorgaan te verwachten mate van sociale cohesie óf indien binnen het meerderheidsstelsel aanvullende procedures kunnen bestaan die op bevredigende wijze intransitiviteit elimineren, zoals stemmenhandel. Het ontbreken van een formele score van verschillen in intensiteit van waardering kan triviaal blijken indien een uitdrukking daarvan reeds heeft plaatsgevonden in transacties tussen besluitvormers, bijvoorbeeld wederom stemmenhandel.

Kardinaliteit en interpersonele nutsvergelijking

De Bruin verwijt mij (en ook Van den Doel) gemakkelijk heen te stappen over het probleem van kardinale nutsmeting en interpersonele nutsvergelijkbaarheid', en verklaart vervolgens: 'om het dilemma van het mogelijkheids-theorema op te lossen is naast kardinaliteit interpersonele vergelijkbaarheid noodzakelijk'.

Bij beschouwing van een maatschappelijke besluitvormingsprocedure is aan de orde hoe een groepsrangorde van alternatieven af te leiden uit individuele voorkeuren.¹ Dat die laatste kardinaal van aard zijn en dat dus verschillen in intensiteit van waardering een relevant maatschappelijk verschijnsel zijn vindt algemeen erkenning.

Die erkenning komt niet noodzakelijkerwijze tot uitdrukking in de eisen, aan een besluitvormingsprocedure via welke een onbekende reeks van beslissingen zal worden genomen te stellen. Want daarbij is niet in de eerste plaats in het geding hoe de voorkeuren zijn maar hoe zij, die de gedaante van de besluitvormingsprocedure bepalen, die voorkeuren via de procedure tot uitdrukking wensen te zien gebracht.

Arrow stipuleert een ordinale uitdrukking en dat komt mij aanvaardbaar voor. Bij een keuze van een kardinale expressie zou immers, in het geval van twee alternatieven, de uitspraak van Jan tegenover Piet en Klaas: 'ik waardeer a veel meer boven b dan jullie b boven a waarderen', aan Jan een overwegende invloed op het besluitvormingsresultaat verschaffen. Hoe moeten Piet en Klaas reageren als zij Jan niet geloven? Of zij twijfelen aan zijn oprechtheid of zij denken dat hij wel oprecht in die mening verkeert maar zij zijn van oordeel dat hij hun preferentieintensiteit onderschat. Welke gronden zouden er overigens zijn aan te nemen dat enig individu in staat zou moeten worden gesteld

tot een meer intensieve uitdrukking van voorkeuren dan enig ander over de reeks van alle toekomstige beslissingen?

Dat neemt niet weg dat, gegeven een procedure waarin ieders individuele invloed op het resultaat van besluitvorming gelijk is, verschillen in intensiteit van waardering, zowel intra-personeel, namelijk bij meer dan twee alternatieven, als interpersoneel, een relevant gegeven blijven. Overigens spreekt Samuelson niet uit wat De Bruin suggereert, namelijk dat naast de introductie van kardinale scores interpersonele vergelijkbaarheid noodzakelijk is, doch hij volstaat met de suggestie dat kardinaliteit het 'impossibility theorem' in stand laat. Sen² echter schrijft voornoemde conclusie wel aan Samuelson toe,³ en trekt die ook zelf.

Men kan nu bezien of aanvullende procedures, bijv. naar analogie met quid pro quo transacties op de markt stemmenruil, een oplossing bieden in geval van optredende preferentie-intensiteitsverschillen.⁴

Meer fundamenteel is echter de in de literatuur steeds weer opduikende verwarring tussen besluitvormingsprocedure en object van besluitvorming. Buiten kijf is dat participanten in maatschappelijke besluitvorming hun oordeel omtrent alternatieven mede zullen baseren op interpersonele nutsvergelijking, dat zelfs de alternatieven bij een beslissing kunnen bestaan uit toe te passen beginselen van (bijvoorbeeld verdelende) rechtvaardigheid, waarin interpersonele nutsvergelijking is ingebed. Op dat vlak echter is diversiteit van individuele opvattingen relevant; de besluitvormingsprocedure is juist noodzakelijk om bij die diversiteit toch één operationeel resultaat te bereiken in de vorm van een sociale rangorde van de alternatieven.

Kardinale, interpersonele 'sociale-welvaartsfuncties' zijn normen, die object van besluitvorming kunnen zijn, maar gezien de bestaande diversiteit niet in de plaats kunnen treden van maatschappelijke besluitvormingsprocedures. Tenminste zolang men, al dan niet geobsedeerd door individualisme, de expressie van individuele oordelen voor de vormgeving van het te voeren beleid relevant acht.⁵

De kans op intransitiviteit

De Bruin spreekt over een in 1969 'platgetreden pad' van het berekenen van de kans op intransitiviteit, bij willekeurig gekozen individuele ordeningen. Het allereerste bewijs in meer algemene vorm, mij later bekend geworden, werd gegeven door Niemi en Weisberg,⁶ niet veel eerder dan het artikel van Van Zwet en mijzelf.

Voor die tijd vonden slechts berekeningen voor zeer kleine aantallen alsmede computersimulaties plaats. Ons artikel omvatte mede ten dele de problematiek bij even aantallen kiezers, welke Niemi en Weisberg uitsluiten. Pas in 1976

werd ten aanzien van de efficiency van het rekenwerk verdere voortgang geboekt door Gehrlein en Fishburn.⁷

De Bruin wijst in dit verband met nadruk op de kwetsbaarheid van de veronderstelling van willekeurige individuele voorkeuren. Dat had hij ook al op blz. 78 en 82 van mijn boek kunnen vinden.

Eentoppigheid

De Bruin dicht mij 'weinig inzicht in de politieke betekenis van Black's criterium', eentoppigheid, toe. Eentoppigheid van alle individuele preferentiecurves is een der voldoende voorwaarden voor transitiviteit van de groepsrangorde onder het meerderheidsstelsel.⁸

Zoals reeds eerder aangeduid, was de vraagstelling in mijn dissertatie er op gericht na te gaan of er goede redenen zijn aan te nemen, dat een te omschrijven of te verwachten mate van overeenstemming of cohesie binnen de gekozen groep tot eentoppigheid zal leiden. Rothenberg, Coombs, e.a. hebben er op gewezen, dat ingeval van eendimensionaliteit van de keuzeproblematiek eentoppigheid niet onwaarschijnlijk is. Zij spreken dan van een onderliggende, eventueel latente eigenschap van alle alternatieven, die in alle individuele ordeningen is terug te vinden. Daarop nu was een nadere vraag mijnerzijds gericht: hoe waarschijnlijk is die eentoppigheid bij alternatieven, die slechts in een enkele eigenschap onderling verschillen, en hoe is die eentoppigheid te verklaren?

Coombs spreekt over 'the rise and fall of hedonic tone',⁹ treedt daarmee tevens in het voetspoor van de economische theorie, die de eerste wet van Gossen omtrent het dalende grensnut reeds lang aanvaardde, maar geeft zelf ook een voorbeeld van een geval waarin alternatieven weliswaar slechts naar een eigenschap verschillen maar de individuele preferenties niet eentoppig zijn.¹⁰ In mijn boek was de vraagstelling toegespitst op normatieve oordeelsvorming, immers overheersend bij maatschappelijke keuzen. Indien en voorzover politieke ideologie wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van idealen, buiten het bereikbare liggende grenswaarden, en er diversiteit van ideologieën optreedt, is mij ook thans nog onduidelijk waarom men zonder meer zou mogen aannemen dat ook in dit geval een dalend en tenslotte negatief 'grensnut' is te verwachten zodat eentoppigheid zal optreden. Tot zover het eendimensionele vraagstuk.

De Bruin vervolgt zijn bespreking dan met verwijzing naar meerdimensionaliteitsproblematiek, welke volgens hem zou 'schitteren door afwezigheid in het proefschrift'. Nu komt het vraagstuk van meerdimensionele keuzeproblematiek uitvoerig aan de orde in hoofdstuk 4, waar ik onder meer laat zien dat bij eentoppige individuele ordeningen van de alternatieven voor elk van een reeks

beslissingen, *equivalent aan dimensies*, de transitiviteit van de groepsrangorde van combinaties van alternatieven, equivalent aan meerdimensionele alternatieven, maar al te gemakkelijk zal ontbreken in geval van intra-personele verschillen in de intensiteit van waardering. Exacte voorwaarden voor eentoppigheid in geval van tweedimensionele problematiek vermocht ik niet te formuleren, evenmin trouwens als een van de door De Bruin genoemde auteurs over het geval van discrete alternatieven.¹¹

In een recente publicatie heeft Coombs¹² voor een tweedimensionele score bij eentoppigheid van elk van beide dimensies voorwaarden geformuleerd waaronder eentoppigheid van een individuele score zal worden bereikt. Die voorwaarden komen mij streng voor bij transplantatie op een groep.

Voor meer dan twee dimensies worden de voorwaarden zeer streng, zie Coombs en McKelvey.¹³

Mijn huidige inzicht verschilt niet veel van hetgeen in het boek werd weergegeven: de trivialiteit van intransitiviteit is niet aangetoond door een nadere beschouwing van de relaties tussen een te verwachten vorm van maatschappelijke consensus of cohesie en (een der) voldoende voorwaarden voor transitiviteit; eentoppige preferentiecurves voor een enkele dimensie zijn onder zekere voorwaarden empirie; naarmate het aantal dimensies toeneemt wordt eentoppigheid meer en meer een extreem geval; bovendien is het geenszins noodzakelijk dat alternatieven welke slechts in één eigenschap verschillen, ook slechts in een dimensie door de kiezers worden gescoord.

Zelfs als het niet gaat om de keuze tussen alternatieven van grote complexiteit, zoals 'social states' in Arrow's betoog, doch om gebruikelijke parlementaire beslissingen zijn eentoppige curves van individuele parlementariërs of fracties niet te verwachten.

De gedaante van de Nederlandse stemprocedure — een door De Bruin niet gerecenseerde paragraaf — verhindert echter de uitdrukking van de volledige preferenties en maakt bovendien de alternatieven erg ongelijkwaardig.

Stemmenhandel

Minder zorgvuldig nog is De Bruin bij recensie van mijn hoofdstuk over stemmenhandel. De volgende feitelijke onjuistheden vragen om reacties:

1 — De Bruin schrijft mij een *uitgangspunt* voor het hoofdstuk toe in de vorm van Coleman's artikel, terwijl in feite de mogelijke opheffing van de gebreken van het meerderheidsstelsel door stemmenhandel dat uitgangspunt vormde. De bijdrage van Coleman heb ik in de voorlaatste paragraaf gebruikt als toetssteen voor enige eerder bereikte gevolgtrekkingen. Anders dan De Bruin voor geeft, schreef ik daar begonnen te zijn waar Coleman eindigde, voorzover die conclusies het verband tussen intransitiviteit en stemmenhandel betreffen (Co-

leman: 'This possibility of instability need not concern us here, for we are not concerned with the outcome . . .').

2 — De Bruin merkt op dat ik zelfs geen poging zou hebben ondernomen een formeel bewijs te leveren voor de relaties tussen de intransitiviteit van de groepsrangorde bij stemmingen zonder log-rolling enerzijds en de aard van stemmenruil anderzijds. Die poging ontbrak nog in het eerdere artikel, maar is in het boek wel degelijk te vinden (op blz. 133-135 en 145). Door aldaar het onderscheid te maken tussen stemmingen per beslissing zonder meer en implicit log-rolling, stemmingen over combinaties van beslissingen, heb ik naar mijn indruk voornoemde relaties ook uitvoeriger beschreven dan Wilson, terwijl Bernholz ook andere procedures dan het meerderheidsstelsel in zijn bewijsvoering begrijpt.

3 — Ter illustratie van de politieke naïviteit van mijn 'ideeën' stelt De Bruin een aantal vragen, waarvan de meeste echter of door mij werden beantwoord of uitdrukkelijk buiten het kader van het betoog waren geplaatst. Zo werd — vraag 1 — over de deelname aan onderhandelingen door mij reeds over fractieleiders en woordvoerders gesproken (blz. 119 en 126), werd — vraag 3 — de problematiek rond de verhouding kiezer-gekozen door een formele werkhypothese buiten de deur gehouden (blz. 17-18 en 67), werd — vraag 4 — de labiliteit van het resultaat van stemmenruil meermalen nadrukkelijk onder woorden gebracht (o.a. blz. 134).

Belangrijk is de tweede vraag, wie bepaalt welke beslissingen in aanmerking komen voor stemmenhandel. In geval van een onafzienbare reeks toekomstige, thans nog ten dele onbekende, beslissingen zal ieder resultaat van stemmenruil nog een extra dimensie van labiteit krijgen, voorzover de spreiding van individuele voorkeuren bij een later bekend wordende beslissing wijziging kan brengen in de groepsrangorde van combinaties van alternatieven voor de betrokken beslissingen. Nader onderzoek is nodig.

De Bruin spreekt, ter ontkrachting van mijn bewering over het ontbreken van een aaneengesloten ontwikkeling van de doctrine, over een stroom van literatuur over stemmenhandel en aangrenzende onderwerpen en roept daarbij Mueller's overzichtartikel tot getuige. Bij nadere beschouwing blijkt dat de meerderheid van de aldaar genoemde publicaties handelt over de aangrenzende onderwerpen. Wel belangrijke nieuwe bijdragen aan de doctrine zijn te vinden in *American Political Science Review* 1975, blz. 929-969.

Weinig kritische aandacht wijdt de recensent aan juistheid en relevantie van mijn conclusies binnen het kader van de eerder gereleveerde probleemstelling.

Tenslotte

Hiervoor heb ik getracht in te gaan op het zakelijke gedeelte van De Bruins bespreking. Zijn kwalificaties, mede voortgekomen uit de confrontatie met een door hem zelf als 'de grote sprong voorwaarts' gekenmerkt verwachtingspatroon, behoeven, zo is mijn conclusie, wellicht enige correctie.

Tenslotte nog dit. De Bruin heeft mij duidelijk gemaakt, dat ik bij de voorbereiding van mijn dissertatie in twee opzichten onhandig te werk ben gegaan. Ten eerste heb ik literatuur die verscheen na het gereedkomen van een deel van mijn boek bestudeerd met de vraag of die nieuwe elementen toevoegde zodat het nodig werd mijn eigen conclusies te herzien. Voorzover zulks niet het geval was, heb ik die literatuur in het algemeen niet in voetnoten verwerkt. Ten tweede heb ik bij de samenstelling van een literatuurlijst nagelaten mijn kaartenbak over te schrijven, maar mij beperkt tot die literatuur welke functioneel in mijn boek een plaats had en dus reeds in voetnoten was terug te vinden: vandaar de aanduiding 'geraadpleegde en aangehaalde' literatuur, waarin dan ook een verwijzing naar een eigen artikel, waarvan de inhoud naar mijn opvatting op meer bevredigende wijze integraal in het boek werd verwerkt, ontbrak.

Deze afwijkingen van kennelijk door drs. De Bruin gehanteerde normen hebben tot teleurstelling aan zijn zijde geleid, waarvan hij ampel blijk geeft, zelfs in de toonzetting van inhoudelijke overwegingen.

Noten

- 1 Samuelson is veelzeggend in zijn beschrijving van die probleemstelling: 'Now it is a "natural" requirement in a culture obsessed by "individualism" to require that the social ordering be somehow defined in terms of the specified individual's ordering. Hook, S. (ed.), *Human Values and Economic Policy, A Symposium*, New York University Press, 1967, blz. 45.
- 2 Sen, A. K., *Collective Choice and Social Welfare*, Hold en Day Inc. San Francisco 1970, aldaar blz. 124, voetnoot 8.
- 3 Recente publicaties wekken echter twijfel aan deze suggestie, zie: Kemp, M. C. and Ng, Y. K., *On the existence of Social Welfare Functions, Social Orderings and Social Decisions Functions*, *Economica* 1976, blz. 59-66.
- 4 Die analyse vond plaats in het vierde hoofdstuk van mijn dissertatie met overwegend negatieve conclusies.
- 5 In mijn boek is deze opvatting reeds onder woorden gebracht; zie de bladzijden 32-33, 38, 42-46, 113.
- 6 Niemi, R. G. en Weisberg, H. F., *A Mathematical Solution for the Probability of the Paradox of Voting*, *Behavioral Science* 1968, blz. 317-323.
- 7 Gehrlein, W. V., en Fishburn, P. C., *The Probability of the Paradox of Voting: A Computable Solution*. *Journal of Economic Theory* 1976, blz. 14-25.
- 8 Eentoppigheid wordt ook wel gebruikt bij de aanduiding van de frequentieverdeling van kiezers over standpunten, bijv. op een links-rechtsschaal, welke door

mij niet werd besproken. Wel bij: v. d. Doel, J., *Demokratie en Welvaartstheorie*, Samsom, Alphen a.d. Rijn 1975, blz. 98-100.

Aangezien De Bruin spreekt over 'socialisatie' en 'blokvorming van partijen' in relatie tot eentoppigheid, bestaat mijnerzijds het vermoeden dat hij aan die vorm van eentoppigheid denkt.

- 9 Coombs, C. H. en Avrunin, G. S., *Single-Peaked Functions and the Theory of Preference: A Generalization of S-R Theory*. Michigan Mathematical Psychology Program 76-3. The University of Michigan, Ann Arbor, Michigan.
- 10 Te weten voorkeuren voor de temperatuur van thee welke over een breed interval overwegend eendalig bleken, doch aan de beide uiteinden weer eentoppig.
Ook eenvoudige experimenten met kleurverschillen van overigens identieke voorwerpen tonen de mogelijkheid van het ontbreken van eentoppigheid. In hun fraaie studie over gezinssamenstelling hebben Coombs, e.a. laten zien, hoe dan soms weer eentoppigheid is te bereiken door 'ontbinding' van de eigenschap in meer dimensies, voor elk waarvan eentoppigheid bestaat.
Dat neemt overigens niet weg dat de eentoppigheid van individuele ordeningen van alternatieven, die slechts naar één *zichtbare* eigenschap onderling verschillen, ontbreekt.
- 11 Achteraf, in het licht van Coomb's bijdrage, heb ik wellicht Kramer's opmerking, dat bij keuze uit een klein aantal discrete alternatieven: 'our somewhat pessimistic conclusions are to some degree unwarranted' wat al te gemakkelijk aanvaard. Kramer, G. H., *On a Class of Equilibrium Conditions for Majority Rule*. *Econometrica* 1973, blz. 296.
- 12 Coombs, C. H. en Avrunin, G. S., *Single-peaked Functions . . .*
- 13 McKelvey, R. D., *Intransitivities in Multidimensional Voting Models and Some Implications for Agenda Control*. *Journal of Economic Theory* 1976, blz. 472-482.

Kritiek op verweer

Een antwoord op de reactie van R. J. in 't Veld door G. P. de Bruin

Welke recensent zou durven klagen wanneer hij, na bij de beoordeling van een boek uit 1975 te hebben opgemerkt dat 'men vergeefs zoekt naar saillante inhoudelijke verwijzingen naar literatuur van na 1970 . . .', van de desbetreffende auteur een reactie op deze boekbespreking ontvangt die middels referenties naar zeer recente artikelen de 'updating' brengt welke hij in het boek node heeft gemist? Op andere punten ben ik echter minder gelukkig met het verweer van Dr. In 't Veld. Zo laat hij het meest fundamentele punt van kritiek,